

האמת שבחופש והחופש שבאמת

הקירות הלחים סגרו עליו, והרצפה הקרה שעליה ישב לא נתנה לו מנוח. התא היה קטן ואפל, ועשית האור שהתנדנד לה מהתקרה, לא שינתה בהרבה את המצב. דב שפרלינג נכלא בצינוק שבתוך המחנה על שסירב לעבוד עבודת כפייה במהלך חג יהודי¹. חירותו של שפרלינג נלקחה ממנו בשל ה'פשע' שביצע כנגד ברית המועצות הקומוניסטית, והוא נכלא במחנה הריכוז הסובייטי בסיביר, עם חברו יוסף שניידר ואחרים, למשך שנתיים².

'פשעו' התבטא בכך שהוא העז להעביר מידע על ארץ ישראל וביקש לעלות למדינת היהודים, שהוקמה מחדש לאחר השואה. בשל ביטוי רצונו לעלות לארצו, חירותו נלקחה ממנו והוא נאלץ להעביר שנתיים ארוכות בגולג. אחרי שחרורו מהכלא ומהגלות, דב שפרלינג הצליח לעלות עם אמו לציון, שם המשיך את המאבק למען שחרורם של יהודי בריה"מ.

יוסף בן יעקב נכלא בבית האסורים המצרי. 'פשעו' היה שסירב לבגוד במעסיקו- פרעה מלך מצרים. הוא סירב לחיזורם של אשת פרעה ובתגובה לכך, היא שיקרה והעלילה עליו שניסה לאנוס אותה. חירותו של יוסף נלקחה ממנו בגלל שקר-גלגל עלילה שהעלילה עליו אשת פרעה, והוא נכלא בבית האסורים המצרי למשך שנתיים.

יוסף פתר את חלומו של פרעה ובכך הוכיח מחדש את תבונתו ואופיו הישר, ולאחר שנתיים ארוכות בכלא המצרי, שוחרר וקיבל תפקיד רם לצד מלך מצרים. אבל שנים לאחר מות פרעה ומות יוסף, הפחד, השנאה והגזענות כלפי בני ישראל געתה, והמצרים העבירו אותם בפרך למשך דורות רבים. עד שקם המנהיג הגדול, לוחם החופש והצדק משה, שהוביל את העם מעבדות לחירות, וקבע חוקים מוסריים חדשים כנגד העבדות ולמען הצדק והחופש.

¹ "דב שפרלינג", ויקיפדיה, https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%91_%D7%A9%D7%A4%D7%A8%D7%9C%D7%99%D7%A0%D7%92

² "יוסף שניידר", ויקיפדיה, https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%99%D7%95%D7%A1%D7%A3_%D7%A9%D7%A0%D7%99%D7%99%D7%93%D7%A8

השאפה לעליונות ולשליטה על אנשים אחרים, היא נטייה אגואיסטית והרסנית, ורבים הם הסיפורים המסבירים ומרתיעים מפניה, מסיפור קין והבל ועד המציאות ההיסטורית אשר אותה אנו חיים כיום. אחת הדרכים היעילות ביותר של תאבי בצע ושלטון לבטל את זכויותיהם וחירותם של ההמונים היא להסתיר את האמת, ולהציג שקר כאילו היה אמת, בעזרת כלי פרופגנדה שונים, ובכך להוביל אנשים לוותר על זכויותיהם מרצון. כאשר עושים זאת, הם צריכים להשתיק קולות ודעות אחרות ובכך לפגוע בזכות הביטוי העצמי, אם בצורה ישירה או בצורה עקיפה על ידי כלים של לעג וביוש חברתי [social 'shaming'], ועל ידי ניהול והסתרה של תוכן באמצעים טכנולוגיים [ברשתות חברתיות וכו']. אחד המבחנים החשובים ביותר לכל אדם בכלל, ולמנהיג בפרט, הוא איך בעל הכח הזה משתמש בכוחו אל מול חסרי הכח. לעמוד במבחן פירושו שאפילו במקרה הקיצוני שיש לאדם או לקבוצה כח אבסולוטי על אדם אחר או קבוצת מיעוט, האדם או הקבוצה השולטת עדיין מכירים ושומרים על זכויותיהם של האחרים³.

ללא פגיעה באמת, לא תתאפשר פגיעה חמורה בחופש [ושליטה על ההמונים], וכאשר יש פגיעה בחופש [חופש הביטוי והמידע], האפשרות לדעת ולגלות את האמת נפגעת פגיעה אנושה. דעות שונות וביקורת על דעות קיימות [מערכת של בדיקה ותיקון טעויות] הכרחית להתפתחות החוכמה, המדע והדעת, ולשאפה להכרת האמת האובייקטיבית. לפיכך, שמירה על החופש הכרחית להכרה ולשמירה על האמת. לכן הערכים של אמת וחופש לעולם מחוברים וקשורים יחדיו. בנוסף, ללא אמת-חופש, עשיית צדק אינה אפשרית, מפני שבשביל צדק צריך תמונה רחבה של המציאות-הכרת האמת, ותמונה זאת אפשרית רק אם יש חופש רחב של ביטוי ושל מידע. אם כן, יש לנו משולש קדוש של ערכים יסודיים אשר תלויים אחד בשני ובנויים זה על זה: אמת- חופש- צדק. אם צלע אחת נפגעת או נופלת, הערכים האחרים יפלו בעקבותיה.

יש הבדל מהותי בין ערך האמת לערך החופש וערך הצדק. ערך האמת הוא הערך העליון, הראשוני [הבסיסי] והנצחי מבין השלושה. האמת האובייקטיבית והמוחלטת היא נצחית, והיא מתקיימת גם ללא שום פעולה או התערבות אנושית [העץ קיים גם אם אף אדם מעולם לא ראה ולא תיאר אותו]. תפקידנו לחקור ולשאוף להכיר את האמת לאורכה ולרוחבה, שמאל-ימין, ולעומקה, בכל מעשינו ובדרכינו בחיים. לעומת זאת, החופש והצדק הם ערכים אשר דורשים פעולה ופירוש אנושי בכדי

³ ארז רביב, "חופש או חירות", 10.4.2017, "דבר", <https://www.davar1.co.il/62781>

להתקיים. כמו כן, החופש האנושי הוא מושג יחסי ויש צורך בפעולה של בחירת מידת החופש אשר אנו נותנים לעצמנו ולאחרים.

1. מהו חופש

א. למי יש את הזכות לקבוע את גבולות חירותנו?

כאשר תינוק נולד, חייבים לטפל בו ולהאכיל אותו כדי שישרוד. מרגע יציאתו לעולם, חלק מחירותו כביכול נלקח ממנו, אבל זה נעשה לטובתו כמובן. הוא אוכל מתי שקובעים לו לאכול והוא לחלוטין תלוי באחרים שקובעים היכן הוא נמצא ומתי ואיך יעביר את זמנו. כשאנו גדלים ונעשים יותר עצמאיים, יש לנו יותר זכות בחירה וחופש, אבל זהו חופש יחסי, עם גבולות שנקבעים על ידי הסביבה והחברה. בעולם גשמי-פיזי, אין חופש מוחלט-אבסולוטי. לכל אדם יש העדפות אישיות-סובייקטיביות וסדר עדיפויות לחשיבותן של זכויות. אדם שנהנה לאפות עוגות יותר מכל דבר אחר לדוגמא, יזדעק אם תצא תקנה אשר תאסור אפיית עוגות, ואדם אשר אוהב לטפס על הרים יזעק אם תצא תקנה שתאסור טיפוס על הרים. אבל מבחינה אובייקטיבית, ישנן זכויות יסודיות אשר עליהן נבנות הזכויות האחרות.⁴ זכויות כגון הזכות לחיים ולבריאות מרבית, הזכות לדעה אישית, זכות המידע, זכות הביטוי, זכות התנועה החופשית וזכות העיסוק, אשר אם אחת מהן תפגע זה יפגע בהכרח בזכויות משניות. אם חופש העיסוק ייפגע יתכן ואופה העוגות לא יוכל לאפות, ואם חופש התנועה ייפגע, מטפס ההרים יתקל במכשול לא טבעי חדש בדרכו מעלה.

ישעיה ברלין נותן דוגמא למגבלת החופש האישי הקיימת כשאדם [קדמון] צד בעלי חיים. בשביל להצליח לצוד ולשרוד, האדם צריך להפעיל משמעת עצמית- לדכא דחפים ורצונות חולפים, וגם לשתף פעולה בין אנשים אחרים בקבוצה.⁵ לאדם יש את הבחירה החופשית, אשר מאפשרת לו להשפיע על חייו וסביבתו. אפילו שאין לאדם חופש מוחלט, השאיפה הבריאה והטבעית היא לחופש הרחב ביותר האפשרי.

⁴ "חירות האדם", ויקיפדיה, https://he.wikipedia.org/w/index.php?title=%D7%97%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA_%D7%94%D7%90%D7%93%D7%9D&oldid=29476310

⁵ Berlin, Isaiah. Four essays on liberty, (1969), Oxford University Press.

ב. חופש לפי היהדות

ערך החופש הוא ערך ראשוני ובסיסי בדת שהפיצה את המונותאיזם בעולם – היהדות. לפי היהדות, האדם נברא בצלם האלוהים, כלומר יש באדם מרכיב נשגב הקשור לבורא עולם. זה אומר שכל אדם באשר הוא אדם זכאי לכבוד בסיסי ולזכויות יסוד. השורש של המילה חרות הוא חר"ר, ושורש זה הוא המקור למילה הארמית 'חור' שמשמעותה 'אציל', 'אדם חופשי'⁶. כלומר גם אדם 'פשוט', מעצם היותו עשוי מהצלם האלוהי, הוא אציל, בעל כבוד, חשיבות וערך, וזכאי לזכויות יסוד ולחירות. רעיונות דומים עלו מחדש בעולם המערבי בתנועת ההשכלה- עידן הנאורות [שהתפתחה בעקבות הרנסנס (שמקורו באיטליה), אשר התפתח בעקבות מגפת 'המוות השחור' באירופה]. לאחר מכן, עלו שוב רעיונות זכויות האדם והחירות במהפכה הצרפתית, ו'תורגמו' לחוקה האמריקאית.

הדיבר החמישי מעשרת הדיברות- שמירת השבת, אמנם מגביל את החופש לעסוק במלאכה אבל מצד שני שומר על הזכות הסוציאלית של מנוחה, ומגביל את כוחם של השליטים והמדינה להעביד את האזרחים, את הגרים ואפילו את בעלי החיים, ליום אחד בשבוע. חידוש מהפכני נוסף שהביאה היהדות, הוא בחוקים שמגבילים עבדות, אוסרים על עבודת פרך ויחס מבזה לעובדים, ומצווים לשחרר עבדים לחופשי אחרי תקופה מסוימת אם רצונם בכך⁷.

2. גבולות לחופש: ערך מול חוק

תקנות וחוקים הם זמניים, אמת וערכים הם נצחיים

א. הגבלות מערכתיות: חברה ומדינה

"השאיפה האולטימטיבית של ממשל היא לא למשול ולא לדכא על ידי פחד או לתבוע ציות, אלא ההפך, לשחרר כל אדם מפחד..."

השאיפה האמתית של ממשל היא חירות." שפינוזה, 1670, מאמר תאולוגי-מדיני

בחברות היותר שוויוניות [דמוקרטיות] הרוב קובע לפי חוק ומטיל את מרותו על המיעוט, מתוך הנחה שהליכה לפי הרוב תביא לחברה מאושרת, מאוזנת וצודקת יותר. הטלת המרות על המיעוט מותרת

⁶ תמר קציר (כץ), "מעבדות לחירות", 17/04/2011, האקדמיה ללשון העברית, <https://hebrew-academy.org.il/2011/04/17/%D7%9E%D7%A2%D7%91%D7%93%D7%95%D7%AA-%D7%9C%D7%97%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%AA>

⁷ קנוהל ישראל, "חירות האדם במקרא", ספטמבר 1999, הספרייה של מטה, <https://lib.cet.ac.il/Pages/item.asp?item=7567>

אבל חייבת להתבצע ברגישות ובוהירות, תוך מאמץ לשמור כמה שיותר על הזכויות שלהם. לעומת זאת, אסור להטיל מרות ולדכא את המיעוט מבחינה רוחנית ומנטלית. פעמים רבות, הדעות הפחות מקובלות, והיותר אמיתיות אינן נמצאות ברשות הרוב השולט, אלא דווקא ברשות המיעוט. דעותיהן של מיעוט כלשהו, גם אם הן לא מקובלות, יכולות במקרים מסוימים להיות האור והתקווה האחרונה לדרך של שלום, אמת, חופש, צדק ורחמים. כמו כן, פעמים רבות לאורך ההיסטוריה אחד מהסימנים לנפילה קרובה של אומה, הוא ההתדרדרות של היחס שלה כלפי המיעוטים. צריך לשמור על חופש הביטוי, המידע וזכויות אחרות של המיעוט, לשמור על דעותיהם של היחידים ולהאזין להם⁸. בנוסף לכך, שמירה על חופש הדעה והביטוי, עוזר לשמור על האמת, מפני שהאמת יכולה בקלות להיות מוסתרת על ידי דעות קדומות ודוגמות ['אמונות יסוד'] פגומות⁹. כמו כן, כפי שהפילוסוף דה טוקוויל הבחין בביקורו באמריקה במאה ה-19, גדולתה של אומה נבחנת בין השאר בנכונות שלה לפתור בעיות חברתיות בסבלנות, סובלנות וללא אלימות. לפי דעתו, הגדולה של ארה"ב טמונה ביכולת שלה לתקן את הטעויות של עצמה¹⁰. יכולת תיקון טעויות עצמית, כפי שראינו, מסתמכת על פתיחות והחופש לבטא דעות שונות ועל החופש לבקר דעות קיימות.

בחברה שלנו חופש הפרט מוגבל בד"כ כאשר הפעילות של הפרט פוגעת באחר. במיקרו, בין אדם לאדם, כלל זה תקף, אבל אנו רואים שבמקרו, כאשר אינטרסים כלכליים ואחרים של חברות וגופים שונים באים לידי ביטוי, כלל זה אינו תקף. לדוגמא, הכבישים עדיין פתוחים [חופש התנועה והעיסוק] למרות שמיליוני בני אדם [גם הולכי רגל] מתים ונפגעים מכלי רכב כל שנה. דוגמא נוספת היא בחומרים ובמוצרים המסכנים את בריאות הציבור, שנמכרים בצורה חופשית: סיגריות, חומרים מסרטנים שונים שנמכרים באוכל, קרינה מסרטנת מאנטנות ומכשירים שונים, סמים מסוכנים וחוקיים אשר מונפקים על ידי חברות התרופות, וסם האלכוהול שנמכר בצורה רחבה וחופשית. מוצרים אלו גורמים לבעיות בריאותיות ופסיכולוגיות, לעלייה בתאונות דרכים ואלימות. בישראל

⁸ הרב יהודה אשלג, "מאמר החרות", קבלה לעם,

<http://www.kab.co.il/heb/content/view/frame/3806?/heb/content/view/full/3806&main>

⁹ Mill, John Stuart. 1859. *On liberty*. London: John W. Parker and Son, West Strand.

¹⁰ Tocqueville, Alexis de, 1805-1859. *Democracy In America*. New York: G. Dearborn & Co., 1838.

לדוגמא, מתים כל שנה בממוצע מעל 1700 איש מסרטן ריאות, 80%-90% מתוכם כתוצאה מעישון. למרות שגם עישון פסיבי [באוויר הפתוח ובבתים] מסוכן, אין קנסות על מעשנים בחוץ, על מוכרי סיגריות ואין הגבלת חופש הפרט מעבר לתקנות בסיסיות של עישון במבנים ציבוריים. יהיה זה תמים לחשוב שכל זה מותר רק בגלל שהמחוקקים דואגים לחופש האישי של כולנו. בדוגמאות האלו יש אינטרסים כלכליים מאוד גדולים של חברות ואנשים בעלי ממון וכח פוליטי רב. לכן כאשר ממשל מסוים ממחר לבטל זכות בסיסית לטובת "בריאות הציבור" או כל תירוץ אחר- אין לקבל את זה פשוטו כמשמעו, יש לבדוק היטב, ואם צריך, להיאבק על הזכויות והחופש של כולנו.

"ככל שמפיצים יותר חוקים, ככה יהיו יותר גנבים ופורעי חוק" לאו טזו Lao Tzu

כל אחד מאתנו יכול בקלות מחר להפוך "לעברייך", ככל שהמשטר ירבה לקחת לנו חירויות, ולקבוע "תקנות". לפי הנרי דיוויד תורו, הממשל הטוב ביותר הוא זה שמושל מעט ככל הניתן, או בכלל לא. כלומר, התערבות הממשל בענייני האינדיבידואל צריכה להיות מינימלית, ויש להימנע מפגיעה בזכויות האזרח. בנוסף לכך תורו מדגיש שרצוי לטפח כבוד לאמת המוסרית [לעשות את מה 'שנכון'- מה שהוגן וצודק], ולחנך לכבוד לערכים יותר מאשר כבוד [עיוור] לחוקים¹¹. היו בעבר תרבויות שחייבו, לפי חוק, להקריב ילדים לאלילים מחשש "לבריאות הציבור"- מחשש לכעס האלילים שיביא למכות מזג אוויר. כמו כן, היו מדינות אשר חייבו לעבוד אלילים ולהשתחוות לפסלים בתירוץ דומה. לאורך ההיסטוריה, ישנן דוגמאות רבות לחוקים לא הוגנים, אשר ההצדקה שלהם הייתה מבוססת על שקר, שהובילו למעשי פשע, רצח ומלחמות מיותרות.

"במקום שאין אנשים, השתדל להיות איש." הלל הזקן, משנה ה פרק ב

ב. אמת- ושקר, חירות-ועבדות : דוגמאות

"אלו המוכנים לוותר על חירות הכרחית, כדי לרכוש קצת ביטחון זמני,

אינם ראויים לחירות או לביטחון, וצפויים לאבד את שניהם."

בנג'מין פרנקלין, 1759, מתוך 'סקירה היסטורית של פנסילבניה'

¹¹ Thoreau, Henry David. 1963. *On the duty of civil disobedience*. London: Housmans.

לאורך ההיסטוריה, מדינות, קבוצות כוחניות שונות ויחידים רודפי שררה, הרבו לתקוף, להכחיש ולעוות את האמת, ולהשתמש בשקרים בכדי לתרץ [רציונליזציה] את ביטולן של זכויות אדם ובכך להשיג שליטה על ההמונים. כאשר אזרחים מאבדים את ההבחנה בין עובדה לבדיה ובין אמת לשקר, הם נעשים טרף קל בידי שליטים טוטליטריים¹². דרך יעילה למנוע מרודפי הכח והשררה לרמות אנשים תמימים ולהפעיל את ההמונים לשם ביצוע האינטרסים שלהם, היא לחזק את היכולת של אנשים להבחין בין אמת לשקר: ללמד ולחנך אנשים לחשיבה עצמאית וביקורתית, וללמד אותם לזהות כשלים לוגיים ומניפולציות שונות שמופעלות עליהם [מניפולציות שנעזרות פעמים רבות בטכנולוגיה של מדיה המונית וכו']. בנוסף לזה, מאוד חשוב לחנך לערכים מוחלטים, ראשוניים ומקודשים; ערכי מוסר אשר קודמים וחשובים הרבה יותר מהרעיון של ציות לסמכות, או לחוקים ותקנות זמניות. גם כאשר מוגדר "מצב חירום", לקיחת חירות צריכה להיעשות בכובד ראש וכמוצא אחרון, ויש לדרוש מהשלטון הגדרה מדויקת של פרק זמן שבו הזכות תהיה מוגבלת, ומדדים/תנאים מדויקים שכאשר יתקיימו, תוחזר הזכות במייד.

קל לאבד זכויות, אבל קשה הרבה יותר לקבל אותן חזרה.

ההיסטוריה האנושית מלאה בדוגמאות של פעולות 'דגל כוזב' שקריות¹³, אשר בוצעו בידי הממסד בצורה מכוונת בכדי לתת לגיטימציה ותמיכה ציבורית לפעילות צבאית, שמאחוריה היו אינטרסים מדיניים-כלכליים של בעלי הון ושררה, ואשר לא שירתו את טובת רוב הציבור. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא תקרית מפרץ טונקין שבה הציגו נתונים שקריים לציבור האמריקאי, כאילו ספינות אמריקאיות הותקפו על ידי הווייטנאמים כדי לתת הצדקה כוזבת לכניסה למלחמת וייטנאם¹⁴.

פעמים רבות השלטונות עושים שימוש בפחד ככלי דיכוי שמגביל חופש, לצורך השגת שליטה מירבית על האוכלוסייה. הפחד הוא כח נגדי מרכזי כנגד החופש. החיים דורשים זהירות, אשר הכרחית ותורמת להישרדות, אבל פחד מוגזם השולט על הלך הרוח, הוא גורם שלילי ומדכא. זריעת פחד זה בעצם כלי של טרור [להשליט טרור=to terrorize] אשר מדכא ומשמש כתירוץ לשליטה על

¹² Arendt, Hannah, 1906-1975. *The Origins of Totalitarianism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1973.

¹³ "42 מבצעי דגל כוזב", מקור – [Washington's Blog](http://www.rikavon.co.il/false-flag), תרגום - עדי שניידר, [/http://www.rikavon.co.il/false-flag](http://www.rikavon.co.il/false-flag)

¹⁴ "Gulf of Tonkin incident", Wikipedia, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Gulf_of_Tonkin_incident&oldid=984376752

האוכלוסייה, והוא מיוצר פעמים רבות בעזרת עיוות האמת והפצת שקרים ופרופגנדה [על 'אויב' רחוק, בלתי נראה או 'סכנה' נסתרת].

ניקח כדוגמא מדינה שנמצאת במלחמה עם מדינה אחרת. בשלב מסוים נאמר לכל התושבים שעליהם לכבות את האורות בערב בשל חשש למטוסים מפציצים. אם הראיות מצביעות באופן חד משמעי על סכנה זו, לקיחת החירות הזאת הוא מעשה סביר, אך יש להגדיר במדויק לכמה זמן התקנה פעילה ומהם התנאים שבהם היא תבוטל. אם לעומת זאת, בשל "חשש ממטוסים מפציצים", בנוסף לכיבוי אורות, ישנו עוצר, והגבלה על חופש הביטוי [איסור לטעון טענה הנוגדת את דעת השלטון], יש לבחון היטב אם החשש מ"הסכנה" מצדיק באופן מוחלט וחד משמעי את אובדן החירויות האלו.

אפשר לקחת כדוגמא נוספת, מדינה דמיונית בשם 'ראלין'. ביום בהיר אחד, המשטר קובע שחקלאים אינם רשאים להמשיך לעבוד את אדמתם. הסיבה לכך היא כביכול תולעת מסתורית, שמתרבה במהירות ומפרישה חומרים שרעילים לאדם, ומהווה 'סכנה לבריאות הציבור'. המשטר קובע שיש חומר מסוים אחד שהורג את התולעת המסתורית, אבל הוא מאוד יקר [ואין ביכולת רוב החקלאים לשלם למדינה על חומר זה מבלי לפשוט את הרגל]. לכן המדינה נותנת לחקלאים "בחירה" בין שתי אפשרויות קיצוניות¹⁵ - למסור [או למכור במחיר הפסד] את אדמתם למדינה ולהמשיך לעבוד את האדמה בתור עובדי מדינה, או להפסיק לעבוד את אדמתם. יש במצב זה את הרציונליזציה של גורם שמהווה סכנה לציבור, ויש הצגת פתרון לסכנה זו, אבל האם הודגם והוכח מעבר לכל ספק שתולעת זו קיימת ומסוכנת במידה שהמשטר טוען? והאם לא הגיוני יותר שהמדינה תספק את החומר המיוחד שמחסל את התולעת המסתורית בחינם או במחיר מסובסד לחקלאים? מקרה זה מזכיר את סיפור שבע שנות הרעב במצרים (ישנה דעת מיעוט אשר מזהה ממצא ארכיאולוגי של כתובת הירוגליפית שעוסקת בשבע שנות רעב במצרים הקדומה כעדות לסיפור התנכ"י¹⁶). לאחר שתושבי מצרים נאלצו למכור את אדמתם ואת חירותם למדינה-לפרעה ["קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם ונהיה אֶנְחִנו וְאֶדְמַתְנוּ עֲבָדִים לְפָרֶעָה" בראשית מ"ז יט'], הם נעשו עבדים ובעקבותם, לאחר מות יוסף ותחילת

¹⁵ "ברירה כוזבת", ויקיפדיה, <https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%A8%D7%94%D7%9B%D7%95%D7%96%D7%91%D7%AA>

¹⁶ "אסולת הרעב", ויקיפדיה, <https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%A1%D7%98%D7%9C%D7%AA%D7%94%D7%A8%D7%A2%D7%91>

מלכותו של פרעה חדש אשר לא הכיר טובה ליוסף [ולא נתן יחס מועדף לעמו של יוסף, אלא להפך], גם בני ישראל איבדו את חירותם ונעשו עבדים.

"אמונה עיוורת בסמכות היא האויב הגדול ביותר של האמת." אלברט איינשטיין¹⁷

סין וצפון קוריאה

אירועי הטרור של ה-11 לספטמבר, 2001 נתנו למשטר האמריקאי תירוץ\סיבה להגביל חירויות בסיסיות של אזרחים¹⁸ [הגבלה זו בוטלה רק 14 שנים מאוחר יותר, ב-2015¹⁹]. בעקבות הפיגועים הממשל הסיני החל לפעול כנגד המיעוט המוסלמי של האויגורים (Uyghurs), תוך שימוש בתירוץ שהאויגורים מקיימים קשרים עם ארגוני טרור²⁰. אמנם יתכן שלא למנטים קיצוניים מסוימים בתוך אוכלוסיית האויגורים בסין יש קשרים עם ארגוני טרור כגון אל-קאעידה, זהו מיעוט קטן בתוך האוכלוסייה ואינו מסביר או מצדיק את הרדיפה הגזענית הגורפת של הממשל, אשר לפי דיווחים זרים, העביר כמיליון אויגורים למחנות של "חינוך מחדש" – מחנות ריכוז שבהם הם עוברים עינויים, ורצח שיטתי הכולל קצירת איברים לצורכי סחר [רדיפה שעוברים גם מתרגלי השיטה הרוחנית 'פאלון גונג']. בעזרת הכללה שקרית וגזענית כלפי אוכלוסייה שלמה, הממשל הסיני הסמכותני (אוטוריטרי) סיפק תירוץ [רציונליזציה] לניסיונות שלו ליצור חברה קומוניסטית הומוגנית, תוך שלילת החירויות וזכויות היסוד של המיעוט.

אפשר לראות דוגמא קיצונית לאובדן חירויות אזרחיות שמתאפשר על ידי פגיעה באמת, בהתנהלות המדינה הטוטליטרית של צפון קוריאה. מנהיג המדינה מתואר כמו אל כל יכול שאינו טועה, אנשי המפלגה הקומוניסטית גם הם מתוארים כסמכות מוחלטת והצד ה"טוב", ואילו המערב, ארה"ב

¹⁷ Frank Steiner, "Albert Einstein: Genie, Visionär und Legende", Springer Science & Business Media, 2005, p.65 "Autoritätsdusel ist der größte Feind der Wahrheit."

¹⁸ Brian Duignan, "Usa Patriot Act", Encyclopedia Britannica, inc. , October 17, 2019, <https://www.britannica.com/topic/USA-PATRIOT-Act>

¹⁹ חיים איסרוביץ, "חוק הפטריוט בוטל: אסור לעקוב אחר שיחות טלפון של אזרחים אמריקאים", 02/06/2015, מעריב, <https://www.maariv.co.il/news/world/Article-479138>

²⁰ Castets, R. (2007, 01 17). The Uyghurs in Xinjiang – The Malaise Grows .

Retrieved from China Perspectives [Online].: <http://journals.openedition.org/chinaperspectives/648>

ודרום קוריאה מתוארים בצורה שלילית ביותר, תוך סילופים ושקרים קיצוניים, כגון תיאור תנאי המחיה כהרבה יותר גרועים במדינות אחרות [בעוד העם הצפון קוריאני סובל מעוני ומרעב]. בעזרת פרופגנדה מתמשכת וחובקת כל, שנספגת מגיל צעיר, בעזרת שקרים, השתקת מתנגדים, איסור חופש ביטוי, מידע ודיבור, השלטון הצפון קוריאני משיג שליטה אבסולוטית על עמו הסובל, תוך פגיעה חמורה בזכויות אדם יסודיות והפעלת אלימות קשה.

הדרך לגיהנום מתבצעת צעד אחר צעד.

ופעמים רבות הצעד הראשון הוא הגבלת חירות יסודית של הפרט

מלחמת העולם השנייה והשוואה

בשנת 1941, שבועיים לאחר המתקפה היפנית על ארה"ב [pearl harbor], הובאה לחקיקה תקנת סמכויות המלחמה של 1941. תקנה זו נתנה לנשיא את הזכות לצנזר מידע, עיתונות ותקשורת בין ארה"ב למדינות אחרות.²¹ ישנה דעת מיעוט הסבורה שהנשיא וגורמים אחרים ידעו על המתקפה היפנית הקרובה ונתנו לה לקרות מפני שהיו מעוניינים להיכנס למלחמה, מאינטרסים שונים כגון שליטה על מקורות נפט.^{22, 23} שלושה חודשים לאחר מכן, חוקקה התקנה השנייה שנתנה סמכות להחרים אדמה לטובת צרכים צבאיים. בנוסף, התקנה פגעה בזכות לפרטיות בכך שביטלה את הסודיות של מפקדי אוכלוסין, מה שאפשר לרשות הפדרלית [FBI] להשתמש במידע זה כנגד המיעוט היפני שבחוף המערבי.

בפברואר, 1942, הנשיא רוזוולט אישר הוראה מנהלתית 9066, שאפשרה למפקדים צבאים אזוריים לייעד "אזורים צבאיים" על אדמת ארה"ב, שאליהם הם רשאים להעביר כל אדם. בפועל, הוראה זאת שימשה גושפנקה חוקית להעברה של כ 110,000 יפנים אמריקאים למחנות ריכוז, תחת התירוץ שהם מהווים סכנה לביטחון הלאומי.²⁴ הפעולה בוצעה על רקע גזענות גוברת וקריאות כנגד האוכלוסייה

²¹ "War Powers Act of 1941", Wikipedia,
https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=War_Powers_Act_of_1941&oldid=928648561

²² Robert B. Stinnett, "Day of Deceit: The Truth about FDR and Pearl Harbor", 2000, Free Press

²³ James Perloff, "Pearl Harbor: Hawaii Was Surprised; FDR Was Not", The New American, December 7, 2019, <https://thenewamerican.com/pearl-harbor-hawaii-was-surprised-fdr-was-not/>

²⁴ "כליאת היפנים בארצות הברית", ויקיפדיה,
https://he.wikipedia.org/w/index.php?title=%D7%9B%D7%9C%D7%99%D7%90%D7%AA_%D7%94%D7%99%D7%A4%D7%A0%D7%99%D7%9D_%D7%91%D7%90%D7%A8%D7%A6%D7%95%D7%AA_%D7%94%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%AA&oldid=29480802

ממוצא יפני, שסבלה משנאה גם לפני המלחמה, שנבעה בין השאר מקנאה על הצלחתם המסחרית [מה שמזכיר שנאה מפאת קנאה כלפי אוכלוסיות מיעוט אחרות אשר עבדו קשה והשיגו הישגים כלכליים יפים, כגון הארמנים בתורכיה והיהודים בגרמניה]. התנאים במחנות המעצר, אשר היו ממוקמים באזורים צחיחים היו קשים, ופרט לאובדן זכויות היסוד, רבים מהעצורים איבדו את מקור הכנסתם, העסק שלהם, וגם את יקיריהם²⁵.

בזמן שאזרחים אמריקאים ממוצא יפני נכלאו במחנות מעצר על לא עוול בכפם, אזרחים פולנים, הונגרים וגרמנים ממוצא יהודי נכלאו במחנות ריכוז על לא עוול בכפם. למרות יחסי הכוחות הקיצוניים שבין הצבא הקטלני ביותר במאה ה-20 לבין מיעוט חסר נשק וחסר כח, עדיין הנאצים השתמשו בנשק הטמא של השקר לאורך כל הדרך, מדיכוי וביטול זכויות היהודים ועד להשמדתם. שימוש בפסאודו-מדע שמבוסס על פישוט יתר [over-simplification] ופירוש חד צדדי של תורת התורשה של מנדל²⁶ בתוספת רעיון של אאוגניקה²⁷, עליונות גזעית והרעיון המעוות של דארוויניזם חברתי²⁸ [אשר דגל ב"חוקי ג'ונגל"- החזק שורד, שכביכול מבטל את הצורך בחמלה אנושית כלפי החלש], שימשו את הנאצים כבסיס אידאולוגיה להפרת זכויותיהם של היהודים ושל מיעוטים אחרים. שקרים וניפוח נתונים לגבי אנשי עסקים יהודים והאשמות שווא כאילו הם האחראים למשבר הכלכלי [שימוש בשעיר לעזאזל-Scapegoating], תוך ניצול עלילות ושקרים ישנים כדוגמת 'הפרוטוקולים של זקני ציון', שימשו את הנאצים כתירוץ לסגור עסקים יהודים, לאסור מסחר עם גויים, ולקחת חירויות בסיסיות נוספות מיהודים. חופש התנועה של היהודים בוטל בתהליך של הפרדה גזעית, בידוד וכליאה בגטאות. גם בתהליך זה, הקפידו הנאצים להשתמש בשקרים ולהנחיל תקוות שווא ליהודים, כדי

²⁵ "FDR orders Japanese Americans into internment camps", History, <https://www.history.com/this-day-in-history/fdr-signs-executive-order-9066>

²⁶ Teicher, A. (2020). Social Mendelism: Genetics and the Politics of Race in Germany, 1900–1948. Cambridge: Cambridge University Press.

²⁷ "אאוגניקה", ויקיפדיה, <https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%90%D7%90%D7%95%D7%92%D7%A0%D7%99%D7%A7%D7%94>

²⁸ "דרוויניזם חברתי", ויקיפדיה, https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%A0%D7%99%D7%A6%D7%9D_%D7%97%D7%91%D7%A8%D7%AA%D7%99

שיאמינו שהכליאה והמצב הקשה הם זמניים. הצעד הבא לאבדון היה תהליך הגירוש מהגטאות וההעברה למחנות ריכוז. גם בצעד זה השתמשו הנאצים בכלי של השקר והבטיחו הבטחות שווא של "ישוב מחדש" בשביל להימנע מהתנגדות אפשרית של היהודים המורעבים. העליבות והפחדנות של הנאצים היו כל כך גדולים, שאפילו ברגעים האחרונים שלפני רציחתם של ילדים, נשים וטף, הם שיקרו לקורבנות כשהובילו אותם לרכבי גז [נסיעה למחנה אחר] ולתאי הגזים [מקלחות]. בעזרת הסתרת האמת ושימוש בכלי הטמא של השקר, הנאצים ביטלו את כל הזכויות האנושיות הבסיסיות שהיו ליהודים, עד שלבסוף הרוצחים גם גנבו את הזכות הבסיסית ביותר- הזכות לחיות.

באירוע היסטורי שונה מאוד ופחות מוכר, השתמשו בשקר כדי להציל חיי אדם חפים מפשע [הסיבה המוסרית היחידה שמצדיקה שימוש בשקר- פיקוח נפש]. בשנת 1943, המציאו רופאים בבית חולים איטלקי, ווירוס בדיוני שגורם למחלה בדיונית בשם סינדרום K. הצורר הנאצי פחד מהווירוס עד כדי כך שהתרחק וברח מהמקום, ובכך הרופאים הצליחו להציל יהודים אשר הסתתרו בבית החולים²⁹.

למרות כוחה של מכונת ההשמדה הנאצית, ולמרות השימוש המתמשך של הנאצים בשקרים, המיעוט היהודי האזרחי המוחלש, חסר הצבא וחסר המדינה עדיין מצא מספיק כח ועוז בכדי להתנגד ולהילחם למען החופש. היהודים מרדו תחת תנאים נוראיים של רעב ואפיסת כוחות בתוך תוכו של מרכז הגיהנום, שבמחנות ההשמדה [מרידות יצאו לפועל בבוכנוואלד, טרבלינקה, סוביבור, אושוויץ³⁰]. המרד היהודי הידוע והגדול ביותר בתקופת השואה היה מרד גטו ורשה, אשר יתכן והיה המאבק על החופש הנועז ביותר, תחת התנאים הגרועים ביותר, ועם יחסי כוחות לא שווים בצורה הקיצונית ביותר בהיסטוריה האנושית.

3. האמת הבסיסית שבחופש

הצורך, החשיבות והטוב הבסיסיים הטבועים בערך החופש

בהבנה ובהכרה שלי ישנם שלושה ערכי יסוד ראשוניים ביותר, אשר מהווים את התשתית לחיים:

הערך העליון הראשון והבסיסי ביותר הוא אמת. השאיפה להכרת האמת ולחיים בדרך האמת. חופש

²⁹ Francesco Buscemi, "K Syndrome, the Disease that Saved", History Today, Vol. 69, Issue 3, March 2019, available at: <https://www.historytoday.com/history-matters/k-syndrome-disease-saved>

³⁰ נשמית, שרה, "מאבקו של הגטו", 1972, בית לוחמי הגטאות, הקיבוץ המאוחד, מובא מתוך תקציר של ספריית מטח: <https://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=298>

הוא ערך משני או פחות ראשוני, אבל הוא קשור בקשר בלתי נפרד לאמת. פגיעה בשלמות החופש פוגעת בשלמות האמת ופגיעה בשלמות האמת פוגעת בשלמות החופש.

הערך העליון השני [המקשר בין הערך הראשון לשלישי] הוא **כח רצון-מאמץ**. זכות הבחירה- החופש

לבחור מאפשרת ביטוי של כח הרצון. לפי הסיפור הסמלי של בראשית, לאחר שהאדם אכל מפרי עץ הדעת, התודעה-המודעות שלו התרחבה והוא קיבל את הזכות והחובה לבחור בין טוב לרע. הזכות והחובה לשאוף לאמת ולטוב מצריכה כח רצון ומאמץ "בזיעת אפך". כדי לשמור על הערכים של אמת וחופש, לפעמים צריך לרדת לגיהנום [המטאפורי] ולהילחם [בתבונה] במגרש של השטן. בשביל לבטא את הערך של כח הרצון נדרש חופש. אם אין חופש אמיתי, גם אין אפשרות לאנשים לבחור בטוב ולהשתדל-להתאמץ לעשות את הדבר הנכון-המוסרי ולשפר את עצמנו [המאבק הגדול עם ה'עצמי'-הג'יהאד הגדול (Jihad Al Akbar/ Jihad Al-Nafs)^{31, 32, 33}]. כלומר אם אין חופש- אין באמת מוסר, אלא הליכה עיוורת בלית-ברירה לפי חוקים ותקנות.

מעבר לערך של כח הרצון- המאמץ- ההשתדלות, ישנו גם רצון-טבעי-חופשי הנמצא בנשמת כל חי. הסקרנות, הרצון להרחבת הידיעה והחווייה האישית, והשאפה לחופש, הם ביטוי של רוח הרצון החופשי הטבועה בכל חי. מבחינה רוחנית, הרצון והשאפה לחופש מחשבתי ולהרחבת החוויה האישית, מביאים להרחבת התודעה והמודעות, ולחיבור עם האחר והיקום. מבחינה פיזיולוגית, חופש מחשבתי וחוויתי מביא להרחבה מנטלית (הכוללת גם חיבורים חדשים של נוירונים במוח).

אם מסתכלים על בעל חיים תבוני כגון כלב [כל-לב], שרוחו לא דוכאה ושעדיין רגיל להתנהג בחופשיות יחסית, כשילך ברחוב הוא ירחיק, יסתכל, יפנה לפה ולשם בסקרנות, ברצון חופשי לחקור ולגלות, בהתרגשות ובשמחת חיים. כמו כן גם ילד אנושי שעדיין לא דוכא לתוך המסגרות המגבילות את החשיבה ואת הרוח, או אדם מבוגר אשר סירב ללמוד כיצד לדכא את עצמו, אשר נותן ביטוי לתת מודע שלו [ולא מדחיק אותו בצורה מוגזמת], ועדיין מרשה לעצמו להשתחרר ולהביע רגשות בצורה טבעית וללא מסיכה.

³¹ "Jihad al-Nafs", Quran Explorer, <https://www.quranexplorer.com/blog/Education-In-The-Light-Of-Sunnah-And-Qura'an/Jihad-Bin-Nafs>

³² "The Greatest Jihad", February, 2013, <https://greatestjihad.wordpress.com/tag/islam/>

³³ Sharif, Surkheel, "Jihad al-Nafs: the Greater Struggle", 2006.

דרך מרכזית שבה הרצון יוצא אל הפועל הוא בביטוי עצמי-קיומי, ומימוש יכלה [פוטנציאל]. ומכיוון שכל אדם נוצר 'בצלם', וכל אדם הוא יחיד ומיוחד [עולם ומלואו], אם מדכאים את חירותו של היחיד, מסתכנים באובדן הביטוי האישי והייחודי של אדם זה; ביטוי אשר לעולם לא יחזור.

כדי להיות בונה חופשי ויוצר חופשי, צריך להיות קודם כל 'יושב חופשי'. במקום שיש חופש ופתיחות במקום דיכוי ופחד, ישנה יצירתיות וקידמה. חופש מייצר קידמה בתחומים שונים: מצורות ביטוי אמנותיות כגון קומדיה ומוסיקה, ועד לצורות ביטוי 'ראציונליות'-מדעיות כגון פיתוח אבזרים טכנולוגיים, וגילויים מדעיים תיאורטיים [קוסמיים], שמגיעים אליהם גם בעזרת הפלגה על כנפי הדמיון ועל קרני אור.

כשאני משחרר ממי שאני, אני נהיה מה שאני יכול להיות. כשאני משחרר ממה שיש לי, אני מקבל מה שאני צריך.³⁴ **הטאו טה צ'ינג**

הערך העליון השלישי [הגבוהה ביותר] הוא אהבה-חמלה. ערך-אידאל [אידאה] זה מצריך קירבה מסוימת, תקשורת וחילוף אנרגיה בין יצורים חיים. כאשר החופש והחירות מדוכאים, האהבה והחמלה בין אנשים נפגעת. בנוסף לכך, מבחינה פסיכולוגית, אובדן חירות פעמים רבות מביא לריחוק חברתי ומכיוון שאנחנו בעלי חיים מאוד חברתיים, זה גורם לקושי ולצער רב. יצורים חיים, ובעיקר יצורים חיים תבוניים, שואפים לקרבה, לתקשורת והחלפת אנרגיות. כאשר רצון זה מדוכא, בעל החיים סובל מנזק פסיכולוגי, רגשי, רוחני וגם פיזיולוגי.

³⁴ טאו טה צ'ינג - Toa Te Ching - תרגום לעברית:

<https://www.dropbox.com/s/8uoaic9q4xzio4p/%D7%98%D7%90%D7%95%20%D7%98%D7%94%20%D7%A6%27%D7%99%D7%A0%D7%92.doc?dl=0&fbclid=IwAR2pkznvboAe0HMRhNSnhCzJ8GEFAg4vodZtKPVDkwQ0aEBpQRvblRSj7zE>

סיכום: האמת שבחופש והחופש שבאמת

האמת [הבסיסית] שבחופש הינה שהחופש היא זכות בסיסית צודקת של כל אדם באשר הוא אדם. יתרה מזאת, החופש הוא ערך שקשור והכרחי לקיומם של שלושת הערכים היסודיים-העליונים, ושל ערכים נוספים כגון ערך השלום והצדק. האמת שואפת לצאת לחופשי, וכמו גלים המכים שוב ושוב בסלע עד שנמצא הפתח להמשך תנועה, כך האמת הנצחית דורשת ושואפת לחופש באופן המשכי ותמידי, עד שנמצא הפתח והדרך לבטא אותה בחופשיות. אם לא נשמור באופן פעיל ורציני על האמת, לא יהיה חופש, ואם לא נשמור באופן פעיל ורציני על החופש, לא תהיה אמת. למי מאתנו שגדל בסביבה יחסית נוחה וחופשית ולכן לא מבין בצורה מספקת מה המשמעות של אובדן חופש, כדאי ללמוד מהעבר, מהסבל והתלאות שעברו אבותינו בדורות קודמים ממצרים ועד ימינו.

לנו, למין האנושי, יש עוד כברת דרך גדולה לעשות, יש לנו עוד דרך כה ארוכה לעבור. הדרך העיקרית והקשה, דרך האמת, אינה בהתקדמות טכנולוגית ובשליטה על הטבע ועל החומר. זאת אינה המטרה, זהו הוא רק אמצעי. ההוכחה לכך שטכנולוגיה וחומריות הם רק אמצעי היא שאין להם ערך מוסרי בפני עצמם. סכין המונחת על השולחן, יכולה לשמש להכנת סלט, או במקרה קיצוני אחר יכולה לשמש ככלי למעשה אלימות. כמו כן, כסף חסר כל משמעות ערכית עד לשימוש, ורק לפי אופן שימוש נקבע ערכו המוסרי. לכן החומר והטכנולוגיה הם לא ראשוניים-מהותיים ואינם המטרה, אלא האמצעי.

הדרך האמתית היא להגיע להבנה מלאה יותר אחד של השני, להכרה ולשיתוף, לתמיכה הדדית, לתקשורת מלאה, ונקייה מאגואיזם וצורות אחרות של הפרדה. אם נוכל להגיע למצב שבו סבל של אחד מאתנו, יגרור תגובה מיידית, מתוך אכפתיות אמיתית של אנשי סביבתנו, אז נוכל לממש בחופשיות את יכולתנו ומהותנו. כאשר נגיע למצב יותר מתקדם, שבו גם סבל של יצור לא אנושי קטן אי שם בפינת הרחוב או הדרך, יגרור התגייסות מהירה ויעילה אשר תביא למרפא- אז נוכיח את ערכנו וערכינו. החומר, הטכנולוגיה היא אמצעי. השליטה בחומר זוהי מטרה משנית, אשר מהווה אמצעי למטרות נעלות יותר, רוחניות יותר [צמצום למקור והרחבת התודעה]. היקום החומרי מחכה שנגלה אותו, את סודותיו ומרחביו המתמשכים.

החומר הדומם, הוא כלי ביד היוצר, ובידינו לשלוט ולהשתמש בו לפי צרכינו. הרוח לעומת זאת,

רוח האדם, רוח כל חי, אינה סובלת שליטה, ונועדה לעוף חופשי בין הכוכבים לאין סוף.